

Opus Dei: obres comunes i societats auxiliars què van ser i per què van deixar d'existir?

Des dels anys de la fundació, sant Josepmaria va apuntar que hi hauria formes personals i col·lectives de transmetre la fe cristiana i l'esperit de l'Opus Dei. Aquest article explica l'evolució de l'apostolat col·lectiu.

16/09/2024

Al llarg dels segles, les institucions de l'Església han difós el seu missatge de diverses maneres en el món en el qual viuen. Tenint en compte la mentalitat de la seva època i la centralitat de l'activitat dels laics en l'esperit de l'Opus Dei, sant Josepmaria va pensar en diverses modalitats, que van evolucionar amb el temps, amb les quals impulsar persones de l'Obra a dur a terme iniciatives d'empremta cristiana en la societat civil. També va considerar diferents modes possibles per al suport econòmic i jurídic d'aquestes activitats. En un primer moment, va trobar com a models existents en l'època les acadèmies universitàries amb finalitat professional i cristiana, com l'Acadèmia Cicuéndez, on va fer classes de dret, o les acadèmies per a estudiants de sant Pere Poveda. En aquests anys inicials va resoldre que les entitats serien civils, no eclesiàstiques, perquè encaixava més amb l'esperit secular de l'Obra, que

emfatitza el protagonisme dels laics i la seva capacitat per crear projectes en la societat civil amb esperit cristià, i perquè ell mateix havia estat testimoni de la confiscació de béns eclesiàstics en la Segona República espanyola. En les línies que segueixen resumim la història d'aquestes entitats en l'etapa fundacional de l'Opus Dei.

Actuació personal i col·lectiva

El fundador de l'Opus Dei concebia l'Obra com una gran catequesi, desenvolupada principalment per fidels laics enmig del món. Des dels anys de la fundació, es va plantejar els modes pràctics amb què transmetre la fe cristiana i l'esperit de l'Obra. Ja el 1930 va apuntar que hi hauria formes individuals i col·lectives.

El més característic del carisma de l'Opus Dei era l'àmbit individual: és a dir, que cadascun dels seus membres

difongués el missatge cristià a través de les seves relacions, en la seva professió, família i ambient. D'altra banda, Josepmaria Escrivá va considerar que la institució també podria promoure activitats amb impacte positiu en la societat on els seus membres, amb la seva pròpia responsabilitat, donessin a conèixer l'esperit de santedat en l'àmbit secular (per exemple, una residència universitària, un institut de recerca o una editorial). Aquestes accions serien variades, perquè el missatge de l'Opus Dei estava obert a tots els espais humans, sense limitar-se a uns apostolats sectorials específics.

Sobre l'organització de les actuacions col·lectives, els directors de l'Opus Dei podrien proposar a alguns dels seus membres que organitzessin ens civils en la vida acadèmica, professional i cultural, en àmbits com l'educació, la sanitat, la premsa i els espectacles. Era, per dir-ho així,

un primer intent d'impulsar als membres de l'Obra a realitzar un apostolat secular i civil.

L'acadèmia i residència DYA (1934-1936) va ser la primera activitat col·lectiva d'aquest tipus. Sant Josepmaria va voler que els directius fossin laics professionals i no ell mateix. Després, en els anys quaranta es van obrir més residències d'estudiants i altres centres de formació.

Les obres corporatives, les obres comunes i les societats auxiliars en els anys 50

Un cop l'Opus Dei va rebre l'aprovació institucional universal per part de la Santa Seu com a institut secular l'any 1950 (l'Obra treballava llavors en 9 països), el fundador va formalitzar en els documents institucionals els modes apostòlics propis: l'apostolat personal i el col·lectiu. Respecte a l'apostolat

col·lectiu, va establir-hi dues categories: les obres d'apostolat corporatiu i les obres comunes.

Les *obres corporatives* (obres d'apostolat corporatiu) van ser i són iniciatives col·lectives en el camp de la formació integral, l'educació i l'assistència. És a dir, projectes amb una clara dimensió evangelitzadora i sense ànim de lucre. Aquestes iniciatives neixen com a resposta a necessitats socials, bé sigui per impuls directe de l'Opus Dei o acollint iniciatives existents. En qualsevol cas, els directors de l'Obra buscaven activament, en unitat amb els promotors, fomentar aquesta dimensió evangelitzadora de les obres corporatives i assessorar en els aspectes de viabilitat econòmica.

Amb el nom *obres comunes*, en canvi, es van denominar iniciatives empresarials promogudes per persones de l'Opus Dei relacionades

amb la difusió de valors cristians a través de publicacions i mitjans de comunicació i d'entreteniment. En aquestes obres, mentre van durar, els directors de l'Opus Dei van assumir un paper d'assessorament doctrinal i orientació apostòlica. Les obres comunes eren part del que el fundador anomenaria “apostolat de l'opinió pública”.

Les que es van denominar *societats auxiliars* van ser entitats constituïdes per membres de l'Opus Dei amb la cooperació d'altres persones per exercir de propietàries de béns civils, que van llogar o van cedir a altres entitats per desenvolupar activitats de tipus docent, benèfic i cultural. Com en qualsevol entitat, els socis van adquirir quotes de capital o hi van aportar diners. Entre les societats auxiliars es trobaven des de l'ens propietari de residències universitàries fins a altres per donar suport a activitats com una revista

cultural o una cadena de llibreries. Encara que legalment eren societats mercantils, el fundador les va denominar societats auxiliars perquè la finalitat primordial que tenien no era mercantil, sinó donar suport material a una activitat apostòlica.

Tant en les obres d'apostolat corporatiu com en les obres comunes, l'Opus Dei garantia que l'orientació dels continguts i l'ensenyament fos conforme amb la doctrina catòlica. En aquells primers anys, els directors de l'Obra nomenaven els dirigents d'aquestes iniciatives. Per part seva, els dirigents assumien la responsabilitat jurídica i econòmica i informaven les autoritats de l'Opus Dei sobre la marxa dels projectes.

A més de les residències universitàries, les dues primeres obres d'apostolat corporatiu en l'àmbit de l'ensenyament van ser el

Col·legi Gaztelueta (Bilbao, 1951) i l'Estudi General de Navarra (Pamplona, 1952), que passaria a ser Universitat de Navarra el 1960. El 1954 va començar a Barcelona una escola esportiva anomenada Brafa que s'ocupava de la formació dels joves i la promoció dels valors a través de l'esport. Les següents iniciatives educatives van sorgir a Culiacán (Mèxic) el 1955, amb el col·legi i l'institut de Chapultepec. Tots dos centres educatius van desenvolupar una secció complementària de formació professional.

Per part seva, a partir de 1952, van sorgir diverses obres comunes en l'àmbit de la comunicació. Un decenni més tard persones de l'Obra havien donat vida a obres d'aquest tipus en set països: revistes culturals i universitàries, tres diaris, dues revistes professionals, un setmanari gràfic, una revista de teologia

pràctica, una revista de cinema i una revista popular. També una xarxa de llibreries a Espanya, algunes editorials, agències de comunicació, tallers d'art sacre i diversos fòrums culturals.

En aquestes iniciatives, als directors de l'Obra competia vetllar sobre la dimensió evangelitzadora i assessorar en la viabilitat dels projectes. A aquest efecte, en aquell període de la història, el president de l'Opus Dei ratificava el nomenament del director de cada obra comuna i hi nomenava un assessor espiritual. En canvi, els òrgans de govern de l'Opus Dei no dirigien els consells d'administració ni els comitès de redacció, i tampoc donaven consignes sobre els continguts informatius.

**L'apostolat corporatiu en els anys
60**

En els anys seixanta es van produir tres canvis que van modificar aquesta presència corporativa de l'apostolat de l'Opus Dei en la societat: l'obertura de més universitats, col·legis i escoles tècniques; l'aparició de les anomenades *labors personals*; i el final de les obres comunes d'apostolat.

El fundador va suggerir als membres de l'Opus Dei iniciar obres corporatives que fossin universitats o centres d'estudis superiors en més països. Al seu torn, va recordar que la dedicació corporativa a l'ensenyament privat no era una fi de l'Obra. Però, al mateix temps, la secularització feia convenient eixamplar els espais acadèmics, mostrant la compatibilitat de l'Evangeli amb els àmbits del saber. Aquestes obres tractarien d'oferir un model de treball professional

competent i de vida cristiana oberta a persones de totes les creences.

La segona universitat establerta com una obra d'apostolat corporatiu va començar a Piura (el Perú) el 1969 i va tenir des de l'inici un fort component de promoció social. En altres països van començar iniciatives orientades a ser futures universitats com l'Institut Femení d'Estudis Superiors (Ciutat de Guatemala, 1964) o el Center for Research and Communication (Manila, 1967). Respecte a educació primària i secundària, es va donar prioritat a l'obertura de col·legis en barris obrers o industrials en diferents ciutats del món. Es va impulsar també de manera especial la formació professional i tècnica, tant reglada com no reglada, a través no solament de col·legis que incorporaven aquestes línies sinó d'iniciatives com centres de capacitació professional, escoles

familiars agràries, escoles de secretariat, hostaleria o idiomes, o escoles de llar i cultura. Des de la perspectiva de l'Opus Dei, es concebien aquests espais docents com un mitjà adequat per contribuir al creixement del nivell de vida i a la irradiació del missatge cristià.

El naixement de les labors personals

El 1963, un grup de membres supernumeraris d'Espanya van plantejar a les autoritats de l'Opus Dei l'obertura de més centres educatius. Sant Josepmaria va dir que no veia possible crear una xarxa de col·legis que fossin obres d'apostolat corporatiu perquè el servei que l'Opus Dei es comprometia a brindar en aquesta mena de projectes exigiria disposar de moltes persones de l'Obra, i hi havia el perill que l'ensenyament absorbís l'activitat institucional.

Però, si els pares promovien nous col·legis, l'Opus Dei oferiria disponibilitat de capellans, professors de religió capacitats i acompanyament espiritual. Va afegir, com ja havia suggerit per a les obres d'apostolat corporatiu, que en aquests col·legis —que, des de 1966, es van anomenar labors personals— es donés prioritat al tracte amb les famílies i els docents per crear un context educatiu adequat.

Alguns membres de l'Obra van posar en marxa la societat Fomento de Centros de Enseñanza i després es van crear altres societats educatives, de manera que a mitjan anys seixanta hi havia més de trenta col·legis que eren labors personals a Espanya. En la majoria de països on hi havia persones de l'Opus Dei —en particular, a Llatinoamèrica— s'hi van establir iniciatives semblants.

El final de les obres comunes d'apostolat (1966)

Al llarg dels anys, el fundador va comprovar que les anomenades obres comunes presentaven seriosos inconvenients. El mateix concepte de comuna donava lloc a una tensió irresoluble entre la independència professional dels directius del projecte i l'acció dels directors i directores de l'Obra.

D'una banda, les obres comunes constituïen una amalgama d'iniciatives professionals portades endavant per membres de l'Obra que les dirigien o hi treballaven a títol personal; cadascuna tenia el seu equip de direcció i responia econòmicament a la societat financera que la sostenia. Però, d'altra banda, les autoritats de l'Opus Dei mantenien una peculiar tutela amb la finalitat d'assegurar-ne la sostenibilitat i la finalitat

evangelitzadora dels projectes.

Aquesta participació estava basada en la confiança, sense acords escrits.

En segon lloc, hi havia una dificultat de caràcter cultural relacionada amb la lliure actuació dels catòlics en la societat. Els mitjans de comunicació creats i dirigits per membres de l'Opus Dei no eren confessionals, i les entitats propietàries eren empreses civils. Tant per l'estructura de funcionament d'aquestes entitats com per la mentalitat del moment, resultava molt difícil que s'aconseguís partionar i entendre la diferència entre l'activitat personal d'uns membres i l'acció institucional dels directors de l'Opus Dei. Si un membre de l'Obra dirigia un mitjà, llavors es concloïa que la institució era l'última responsable de la línia editorial d'aquesta publicació, particularment en temes polèmics i polítics. I, si els dirigents de l'Opus Dei ho negaven, llavors se'ls acusava

de secretisme, de controlar en l'ombra els mitjans de comunicació.

I, a aquestes dificultats, s'hi afegia que algunes persones de l'Obra van apel·lar als directors regionals amb crítiques o punts de vista no compartits amb un mitjà de comunicació portat per un altre membre de l'Opus Dei.

En resum, als quinze anys de vida, les obres comunes dificultaven la comprensió del missatge de l'Opus Dei sobre la llibertat individual i el legítim pluralisme dels catòlics en la vida pública i les opcions professionals. Vista l'evolució que prenien en aquests primers anys, no era coherent que hi hagués mitjans de comunicació que, per haver estat encoratjats pels directors de l'Obra, es percebessin com a expressions institucionals en qüestions on la diversitat d'opinions era legítima i reivindicada per l'esperit de l'Obra.

Després d'un temps de reflexió, al desembre de 1966 el fundador va comunicar el final d'aquesta mena d'obres. Des de llavors, les iniciatives apostòliques col·lectives quedaven dividides entre obres d'apostolat corporatiu i labors personals, en l'àmbit de la formació, l'educació i la sanitat.

En els anys següents, una vegada que es va produir la seva desvinculació de l'Obra, algunes de les iniciatives de caràcter cultural i comunicatiu que havien nascut com a obres comunes van continuar la seva activitat empresarial dutes a terme a títol personal, i altres van tancar. La idea de promoure la participació dels laics en iniciatives amb impacte públic cristià va seguir molt present i va comptar amb l'alè clar de les autoritats de l'Obra, però en marcs juridicoinstitucionals distints, que han evolucionat al llarg del temps per distingir millor els àmbits de

responsabilitat i actuació. En aquest procés, les autoritats de l'Opus Dei han definit millor la seva competència respecte a aquestes iniciatives: alè per promoure-les, formació en doctrina social als seus promotors, responsabilitat individual per invertir-hi econòmicament, etc.

En l'evolució de la manera de plasmar aquest tipus d'instruments, també hi va jugar el seu paper una millor realització, per part del fundador, de les exigències de la secularitat i de l'apostolat dels laics, que implicava d'un mode més evident l'assumpció lliure de responsabilitats personals, com ho havia assenyalat el Concili Vaticà II, acabat de finalitzar. Així ho expressaria uns anys més tard en una famosa homilia^[1].

Desaparició de les societats auxiliars (1969)

Escrivá entenia que el plantejament de les anomenades societats auxiliars s'adequava a l'esperit secular de l'Obra i promovia la responsabilitat dels laics en l'evangelització. L'Opus Dei com a institució no era propietari de béns, ni civils ni eclesiàstics; per exemple, no posseïa immobles ni rebia llegats, excepte en casos excepcionals. Al no ser entitats eclesiàstiques, les societats no comprometien l'Església o l'Opus Dei en les gestions econòmiques i professionals.

Per donar una finalitat apostòlica a les societats auxiliars, els directors de l'Obra designaven un conseller tècnic amb la missió de vetllar perquè la societat complís el seu fi directe o, generalment, indirecte d'evangelització; no calia que ocupés un càrrec de govern en l'entitat, però tenia un lloc en la junta directiva o en el consell d'administració per facilitar-hi la seva intervenció. A

més, almenys el 51% del capital de l'entitat estava en mans de persones que compartien el desig d'irradiació cristiana de l'activitat, per garantir que es mantingués el fi.

En els anys cinquanta, algunes entitats van créixer notablement, sobretot a Espanya. El cas més significatiu de societat auxiliar va ser ESFINA (Sociedad Española Anónima de Estudios Financieros, 1956), un conjunt de fons d'inversió que posseïa la majoria de les accions de diverses entitats (obres comunes) amb finalitats essencialment apostòliques. ESFINA posseïa la majoria de les accions de l'editorial SARPE (Sociedad Anónima de Revistas, Periódicos y Ediciones), iniciada cinc anys abans per tenir participació en entitats dedicades als mitjans de comunicació. El grup ESFINA també va tenir participació en els consells d'administració d'altres empreses, com la

distribuïdora de llibres DELSA o les distribuïdores cinematogràfiques Dipenfa i Filmayer, entre altres.

En el congrés general extraordinari de l'Opus Dei de setembre de 1969, els participants van advertir que moltes persones pensaven que la institució manejava empreses econòmiques. No era fàcil explicar que els béns i els projectes pertanyien a les persones o entitats que les havien promogut. Després d'estudiar aquesta dificultat, el fundador va decidir també suprimir les societats auxiliars, per fer patent que els instruments materials empleats en les activitats apostòliques eren propietat dels seus amos i que l'Obra no administrava aquestes societats.

Els intents de crear i consolidar una estructura de suport a algunes iniciatives de finalitat evangelitzadora -unes de fallides i

altres no- porten a concloure que el criteri d'èxit d'aquestes obres no era l'econòmic o la sola eficàcia evangelitzadora, sinó també si expressaven o no amb claredat l'esperit de secularitat de l'Obra, les manifestacions concretes de la qual el fundador va anar perfilant amb el pas dels anys, i amb l'experiència acumulada. De fet, en el moment de la desaparició de les obres comunes, algunes eren econòmicament sostenibles.

Aquests canvis successius produïts durant la vida del fundador han contribuït a perfilar l'apostolat col·lectiu de l'Opus Dei. Tenint en compte la varietat d'iniciatives i de cultures o legislacions nacionals, a vegades han estat necessaris alguns anys per gestionar les inèrcies naturals i configurar la relació de l'actual Prelatura de l'Opus Dei amb totes les entitats educatives i assistencials que, mitjançant els

termes establerts en un conveni entre totes dues parts, reben orientació formativa i atenció pastoral de l'Opus Dei, segons els núm. 121 a 123 dels actuals estatuts.

Per obtenir una visió més desenvolupada i documentada d'aquesta evolució s'aconsella la lectura de: “Historia del Opus Dei” (José Luis González Gullón i John F. Coverdale, Ed. Rialp, Madrid 2021, pàg. 235-255 i 318-343).

^[1] Cal que difongueu pertot arreu una veritable *mentalitat laïcal* que vagi a parar a tres conclusions: a tenir prou honradesa per afrontar la pròpia responsabilitat personal; a ser prou cristians per respectar els germans en la fe que proposen, en matèries opinables, solucions altres que la que cadascun de nosaltres sosté; i a ésser

prou catòlics per no servir-se de la nostra Mare l'Església, barrejant-la amb bàndols humans. (...)

Interpreteu, doncs, els meus mots com el que són: una crida perquè exerciu, cada dia! i no solament en situacions d'emergència, els vostres drets; i perquè compliu noblement les vostres obligacions com a ciutadans —en la vida política, econòmica, universitària, professional—, assumint amb valentia totes les conseqüències de les vostres decisions lliures, bo i carregant la independència personal que us pertoca. I aquesta cristiana *mentalitat laïcal* us permetrà de fugir de tota intolerància, de tot fanatisme —ho diré d'una manera positiva—, us farà conviure en pau amb tots els vostres conciutadans, i també us farà fomentar la convivència en els diversos ordres de la vida social. (Converses, Homilia *Estimar el món apassionadament* núm. 117).

.....

pdf | document generat
automàticament des de [https://
dev.opusdei.org/ca-ad/article/opus-dei-
obres-comunes-i-societats-auxiliars-
que-van-ser-i-per-que-van-deixar-
dexistir/](https://dev.opusdei.org/ca-ad/article/opus-dei-obres-comunes-i-societats-auxiliars-que-van-ser-i-per-que-van-deixar-dexistir/) (07/08/2025)